

Introducció

Criteris de selecció

L'obra que presentem té com a objectiu furnir la comunitat científica catalana d'un vocabulari de mineralogia que ha estat sotmès a uns criteris homogenis de normalització terminològica, i en què cada entrada presenta les equivalències en llengua anglesa.

La tradició catalana en obres mineralògiques és encara força breu. Però podem, si més no, esmentar-ne algunes de rellevants, com el recull de Tomàs (1915) o el de Mata (1990), o l'atles de Melgarejo (1997). A més, cal no oblidar algunes obres que inclouen una selecció important de termes mineralògics, tot i ser obres de caràcter més general, com la *Gran Enciclopèdia Catalana* (1969-1997), la *Història Natural dels Països Catalans* (1986-1993), el *Diccionari de la llengua catalana* (1995) de l'Institut d'Estudis Catalans, o el *Diccionari de Geologia* (1997).

El recull que presentem conté més de sis mil termes, dels quals aproximadament la meitat són neologismes, és a dir, termes que no han aparegut en cap de les obres abans esmentades. Cal assenyalar que la llengua catalana és molt poc rica en mots populars referits a minerals o roques, i fins i tot és encara menys rica que les llengües llatines veïnes: la manca de tradició escrita i la immigració de minaires i picapedrers, n'han estat les causes principals. La nostra recerca en aquest sentit no ha estat gaire fructuosa. En general, però, en qualsevol llengua, els noms vulgars dels minerals no són gaire nombrosos, ja que llur identificació exigeix un coneixement molt especialitzat, cosa que no passa en el mateix grau en el camp de la botànica o de la zoologia. Només en el cas de les gemmes hi ha reculls descriptius en català ja des del segle XVI (Ferrer de Blanes, 1545).

Aquest recull de termes mineralògics s'ha basat en diversos criteris de selecció. En primer lloc, es van recollir els noms de minerals que són constituents de les roques, és a dir, els anomenats minerals petrogràfics. En segon lloc, els minerals que tenen un interès econòmic, és a dir, aquells que són mena (utilitzats per a extreure'n algun metall o algun element útil), els minerals industrials (que són emprats sense tractament, com en la ceràmica, la ciència del sòl), i els minerals que tenen valor farmacèutic o que s'utilitzen en l'adrogueria. En tercer lloc, els minerals que tenen valor comercial com a gemmes o pedres ornamentals. En quart lloc, els minerals reconeguts fins ara als Països Catalans, bona part dels quals es recullen a Mata (1990), al *Diccionari de geologia* (1997), a Mollfulleda (1996, 1999) i a altres. Finalment, s'han inclòs tots els noms d'espècies minerals que figuren en els repertoris més moderns, com són Blackburn (1997), Clark (1993), Fleischer & Mandarino (1991), Nickel & Nichols (1987), etc.

D'antuvi, voldríem fer constar que, en el pla internacional, la mineralogia ha sofert en els darrers anys un procés de modernització i alhora de simplificació, que ha consistit en una revisió dels minerals a partir dels conceptes taxonòmics d'espècie, grup, sèrie i varietat. Aquesta tasca ha anat a càrrec de la *International Mineralogical Association* (IMA), creada l'any 1959, que va constituir la *Commission on New Minerals and Mineral Names* (CNMMN), comissió encarregada d'establir els criteris per al reconeixement i denominació d'espècies noves. Els criteris generals que s'utilitzen per a la nomenclatura de minerals o per definir minerals nous han estat redefinits recentment per la CNMMN (Nickel i Grice, 1998).

Com és ben sabut, hom defineix una espècie mineral a partir de dos criteris: la composició química i l'estructura, i totes dues han d'ésser ben definides i característiques (Nickel, 1995). Els mètodes moderns d'anàlisi mineralògica, però, han demostrat que moltes de les suposades espècies definides anys enrere, de fet, corresponen a mixtures o barreges de més d'una espècie. D'altra banda, la proliferació d'espècies que podien aparèixer per polimorfisme, politipisme, isomorfisme, i l'existència d'interestratificats i minerals amb una composició complexa (com per exemple els minerals amb elements de les terres rares), complicaven enormement la nomenclatura.

Calia fer aquesta revisió, perquè la sinonímia, la polisèmia i la manca de jerarquització taxonòmica eren veritablement aclaparadores. Per adonar-se d'aquesta situació, només cal consultar un tractat clàssic, com Dana (1885) i Dana (1944-1951), on a l'encapçalament de la descripció de cada mineral s'hi afegeix amb lletra menuda un gran nombre de sinonímies i de termes obsolets recollits ara fa mig segle, amb totes les referències i els autors que els han proposat i que, de fet, serveixen per tenir l'historial d'aquell mineral.

La feina depuradora de la nomenclatura mineralògica que fa l'IMA tendeix a anar suprimint els noms de minerals que esdevenen obsolets. D'aquesta manera, en els compendis moderns de mineralogia ja no es fa esment de les espècies rebutjades com a tals per l'IMA (vegeu, per exemple Blackburn, 1997). I, tanmateix, la força de molts anys d'ús fa que molts d'aquests termes siguin utilitzats encara, fins i tot en moltes publicacions que exigeixen l'ús de la normativa de l'IMA. És per això que hem cregut convenient d'incloure també aquests termes en aquest recull.

Durant els darrers anys, la CNMMN també ha realitzat una tasca de redefinició i classificació dels grans grups minerals, especialment els minerals petrogràfics i alguns altres de nomenclatura complexa. Avui ja es disposa de nomenclatures i classificacions estandarditzades dels grups de les miques (Rieder et al., 1998), dels amfibols (Leake et al., 1997), dels piroxens (Morimoto et al., 1989), de les zeolites (Coombs et al., 1997), el grup del piroclor (Hogarth, 1997) i el dels planitoides (Harris i Cabri, 1991).

En aquest recull s'han respectat les recomanacions denominatives establertes per l'IMA, pel que fa a les jerarquies taxonòmiques superiors (espècie, grup, classe, subgrup, subclasse). Però també s'han inclòs noms de varietats, que no estan sotmesos a cap recomanació de caràcter internacional, i que s'han introduït únicament per donar testimoni de la seva existència, ja que tendeixen a desaparèixer de la nomenclatura mineralògica. En aquests casos s'ha donat prioritat a la forma més usada tradicionalment. Cal tenir en compte també que algunes varietats d'alguns minerals comuns han estat definides a partir d'alguna característica particular i ben coneguda de tothom, per la qual cosa són molt utilitzades en la descriptiva geològica (per ex., *calcedònia*, *ametista*, *alabastre*, etc).

També s'hi poden trobar un bon nombre de termes condemnats a desaparèixer, perquè han estat rebutjats oficialment per l'IMA, però que es varen crear en els primers temps de la mineralogia sistemàtica per tal de caracteritzar un mineral determinat a base d'una o diverses propietats físiques. Aquests termes, per la seva simplicitat, varen tenir un cert èxit entre els miners, els escolars, els aficionats i el públic en general, i per això han estat utilitzats en moltes publicacions posteriors. Per exemple, *pirita de coure*, que és sinònim complementari de *calcopirita*. Fins i tot s'han recollit termes genèrics avui dia obsolets però històricament importants, com ara *alcofol* o *alcofol*, *bol*, *espat*, *flor*, *vidriol*, *wad*, etc., que constitueixen tota una nomenclatura que no ha de desaparèixer de la nostra memòria.

Entre els termes rebutjats per l'IMA, perquè no s'adiuen amb el concepte de mineral, hi ha els noms de les mixtures (com la *limonita*), que nosaltres hem recollit perquè són noms molt abundants en els tractats mineralògics antics. Igualment s'han recollit alguns termes que en realitat no són minerals (*atzabeja*, *albertita*, etc.) una gran part dels quals figuraven antigament a la classe IX dels productes orgànics.

En els pocs casos en què un nom patrimonial presenta variants dialectals, també s'han recollit. Per exemple: *guix* (català oriental), *ges* (català occidental i Tarragona) i *algeps* (també dit *algés* o *algep*, al País Valencià).

Els termes considerats obsolets han estat marcats d'una manera especial. L'assignació d'aquesta marca, però, és una operació delicada. Hi figuren com a tals els termes indicats com a obsolets en alguns repertoris, com Klockmann & Ramdohr (1947, pàg. 667-674), o Nickel & Nichols (1991, Apèndix C) o Díaz G. Mauriño (1991). I, també, aquells noms de minerals que precedeixen als de noves espècies (com la *pumpel·lyita*), o aquells noms mineralògics que han esdevingut mixtures.

Hi ha altres termes que han estat indicats com a imprecisos. Aquesta imprecisió pot provenir del fet que el terme sigui polisèmic, és a dir, que pugui designar dos minerals distints (com *pirita arsenical*, que pot fer referència a l'*arsenopirita* o a la *löl·lingita*), o del fet que el nom al·ludeixi a un mineral diferent (per exemple, *diamant d'Alaska*, que en realitat és *quars*; o *diamant de Saxònia*, que és *topazi*).

criteris per a l'adaptació dels noms de minerals al català

La revisió lingüística dels noms dels minerals ha partit sempre que ha estat possible de les recomanacions establertes per l'IMA, que pretenen ser vàlides per a totes les llengües d'alfabet llatí. Els documents de l'IMA, però, apliquen aquestes normes als noms de minerals en anglès (vegeu Nickel & Mandarino, 1984). El propòsit d'aquest recull és l'aplicació d'aquestes mateixes normes als noms de minerals en català, procurant que no es contradiguin amb les normes ortogràfiques catalanes.

Cal dir que la fixació de la nomenclatura mineralògica duta a terme per l'IMA s'ha fet aplicant el criteri d'autoritat sobre el de sistematicitat, cosa que hauria estat indubtablement més lògic. Així, s'ha atès primerament la prioritat històrica del nom donat pel científic que va descriure per primera vegada el mineral d'una manera correcta i actualment admissible, encara que no en fos, o no sigui, correcta l'escriptura original. Per exemple, l'element químic *niobi* tenia en la nomenclatura anglosaxona el nom de *columbi*, terme que ha estat rebutjat internacionalment. Malgrat tot, en el camp de la mineralogia s'han mantingut els termes derivats del mot *columbi*: *columbita*, *estibiocolumbita*, *itriocolumbita*, *ferrocolumbita*, *magnocolumbita*, *manganocolumbita*.

Per tal de procedir a la normalització de la nomenclatura mineralògica, ha calgut cercar prèviament l'etimologia de cada terme. Alguns dels tractats a què s'ha recorregut per a l'obtenció d'aquesta informació són: Dana (1885 i edicions següents), Deer et al. (1963), Duda & Rejl (1986) i els diccionaris de Novo (1957), d'Embrey (1980), de Foucault (1984), de Díaz G.-Mauriño (1991), de Blackburn (1997) i de Gaines et al. (1998). Fa poc que disposem del *Hey's Mineral Index*, de Clark (1993), que és un repertori modern que recull tota la nomenclatura anglesa documentada fins avui, i que d'una manera sistemàtica ens informa sobre cada etimologia. Amb tot i això, hi perduren alguns termes mineralògics obsolets dels

quals no s'ha pogut determinar l'etimologia. Cal fer constar, a més, que a vegades hi ha hagut confusió d'etimologies: no sempre l'etimologia que hom proposa per a un mateix mineral coincideix d'un autor a l'altre. Hi ha casos realment sorprenents. Per exemple, la *ulexita*, atribuïda a l'herba de gènere *Ulex*, la gatosa, a causa de l'hàbit acicular dels cristalls; etimologia que s'oposa a la dedicatòria a G.L. Ulex, químic alemany, ètim admès oficialment.

Un cop determinada l'etimologia, hem pogut constatar que hi ha un gran nombre de noms de minerals que estan formats a partir de topònims o antropònims. Un altre grup molt nombrós el constitueixen els noms compostos a la manera culta, bé per la combinació de mots o formants cultes grecs o llatins, o bé per la combinació de formes prefixades o sufixades procedents de la composició química. A més, també hi ha noms formats a partir d'acrònims, sigles, símbols: *nimita* (de la sigla del *National Institute of Metallurgy* i el sufix *-ita*), *nahcolita* (de la fórmula $NaHCO_3$ i el sufix *-lita*, 'bicarbonat de sodi' + 'pedra'), *kalsilita* (de la fórmula $KAlSiO_4$ i el sufix *-lita*, 'silicat de potassi i alumini' i 'pedra').

Cadascun d'aquests grups presenta una problemàtica pròpia, que s'ha abordat mitjançant l'adaptació al català dels criteris establerts per l'IMA o mitjançant l'aplicació de criteris nous per als casos no previstos per aquesta normativa. Aquesta adaptació al català, en alguns casos, presenta l'inconvenient que no hi ha coincidència gràfica entre el català i l'anglès en les tres o quatre primeres lletres del nom, cosa que pot dificultar la localització del terme en els repertoris o bancs de dades internacionals. En aquests casos, han estat entrades les dues formes, donant preferència a la forma catalanitzada i, en cursiva, la forma més pròxima a l'admesa per l'IMA. Així en facilitem l'accés al lector. Aquest criteri de representació de la informació ja fou aplicat en *Una Taula dels Temps Geològics* (IEC Arx. Secc. Ciènc. 81, 1986).

Noms procedents de topònims o antropònims

Hi ha l'acord internacional de no modificar la grafia original dels antropònims i topònims. Així, escriurem *goethita* (de l'antropònim Goethe), *smithsonita* (de l'antrop. Smithson), *lopezita* (de l'antrop. López), *phil-lipsita* (de l'antrop. Phillips), etc. En algun cas, però, i si la tradició ho fa aconsellable, s'han mantingut els noms de minerals procedents de topònims amb la grafia adaptada al català, com *filadelfita* (de Filadèlfia), al costat de la forma més internacional *Philadelphita*.

L'acord sobre el manteniment de la grafia original no pot ésser aplicat als noms procedents d'una tribu, poble o nació, com ara *apatxita* (procedent del nom *apatxe*).

La doble ela (ll) intervocàlica de l'ètim (antropònim o topònim) ha estat geminada en la forma catalana si la pronúncia original ho fa aconsellable. Així, de Montmorillon (topònim francès) farem *montmoril·lonita*; d'Il·linois (topònim dels EUA), *il·lita*; de Wollaston (antrop. anglès), *wol·lastonita*; de Silliman (antrop. nord-americà), *sil·limanita*.

Únicament s'han suprimit els signes diacrítics propis de la llengua d'origen si entren en conflicte amb les convencions ortogràfiques del català, la qual cosa podria induir a pronúncies errònies. Així, de Thénard (antrop. francès) fem *thenardita* (i no *thénardita*); de Dufrénoy (antrop. francès) fem *dufrenoyita* (i no *dufrénoysita*); de Gèdres (top. francès) fem *gedrita* (i no *gèdrita*); etc. En canvi, es mantenen els signes diacrítics que no interfereixen amb les convencions gràfiques del català: *haiïyna* (de l'antrop. *Haiïy*), *åkermanita* (de l'antropònim suec Åkerman).

D'acord amb la norma de l'IMA sobre la supressió d'espais en blanc, i contràriament a la pràctica habitual en anglès, s'han eliminat els apòstrofs dels noms com: *odanielita* (de l'antrop. alemany O'Daniel); *dansita* (de l'antrop. alemany D'Ans), etc.

L'ús dels *umlauten* germànics (*ä, ö, ü*) havia estat resolt en llengua anglesa d'acord amb la norma publicada fa temps per Dana (1885), que consistia a prescindir de la dièresi, o a escriure, com ho permet l'ortografia alemanya, el terme amb el dígraf *ae, oe, ue*, etc.: *goethita*, en lloc de *göthita*. Aquesta omisió s'estenia als accents de les llengües llatines i a la *ñ* castellana, signes que eren poc assequibles a les impremtes manuals angleses. Ara, però, l'IMA ha reprès el criteri de mantenir l'*umlaut* (i els accents) —*wölsendorfita, hübnerrita*—, i ha deixat amb els dígrafs alemanys corresponents alguns casos ja consagrats per l'ús, com la *goethita*.

Els noms proposats en alfabet ciríl·lic s'han adaptat al català seguint les normes de transcripció proposades per l'Institut d'Estudis Catalans. D'aquesta manera, s'han evitat les grafies angleses, franceses o castellanes amb què a vegades s'han adaptat els noms d'aquest alfabet. Per exemple, *vixnevita* és la transcripció catalana del terme rus (procedent del topònim Vixniovi Gori), que en anglès s'ha transcrit *vishnevite*, i en francès *vichnévite*. No obstant això, i per tal de facilitar-ne la consulta, també s'han inclòs les formes catalanitzades a partir de la transcripció anglesa —*vishnevita*— quan la transcripció catalana s'allunya notablement de l'anglesa. En aquests casos, la transcripció a partir de la forma anglesa remet sempre a la transcripció catalana, que és la forma preferent.

A la pràctica, però, no és gens fàcil d'accedir a la font bibliogràfica originària, escrita en ciríl·lic, per fer-ne la transcripció. Sens dubte hem superat aquest obstacle mercès a l'ajut i els bons consells de la Dra. Helena Vidal i de Jaume Palau. Malgrat que Nickel i Mandarino (1989) recomanen que, en cas de dubte, la transcripció del nom d'un mineral sigui feta segons el sistema estàndard britànic, considerem aquesta recomanació una intromissió inadmissible en la idiosincràsia de cada llengua.

Els noms proposats en xinès són transcrits a l'alfabet llatí mitjançant la grafia *pin-yin*, que és el sistema oficial dins la Xina per a la transcripció del xinès mandarí a l'alfabet llatí. D'acord amb les recomanacions de l'IMA, el *pin-yin* s'ha pres com a grafia originària i no s'ha fet cap intent de modificació dels noms de minerals que s'hi escriuen.

Es podria discutir la possible substitució de *g* pel dígraf *gu* en els casos que precedeix immediatament el sufix *-ita* i la pronúncia original ho aconsella, d'acord amb la resolució del Consell Supervisor del Termet de 19 de juny de 1997. Aquesta modificació seria d'aplicació en casos com *bragguita* (de Bragg), *junguïta* (de Jung), *duranguïta* (de Durango), etc.; la llista és força llarga. L'aplicació d'aquest criteri, però, topa amb la dificultat que en molts casos es desconeix amb certesa la pronúncia original de l'ètim. D'altra banda, hi ha antropònims amb un origen que no correspon a la nacionalitat de la persona a qui fa referència un terme mineral. En aquests casos es poden haver produït alteracions fòniques en la pronúncia de l'antropònim que no podem preveure. Per aquestes raons, i perquè s'ha optat per donar preferència a la identitat gràfica amb la resta de llengües, s'ha preferit no substituir *g* per *gu* en cap cas.

Noms procedents de mots grecollatins

Els noms de minerals construïts amb mots cultes grecs o llatins han estat transcrits al català seguint els criteris habituals per a la transcripció d'aquests mots al català.

Noms formats amb formes prefixades

Internacionalment hi ha una certa incoherència en la grafia dels noms amb formants cultes d'origen químic, sobretot pel que fa a les vocals que fan d'enllaç del primer formant prefixat amb el segon (*mangano-*, *manga-*; *calcio-*, *calci-*; *arseno-*, *arsen-*, *arsenio-*). Aquest fet és conseqüència del criteri adoptat per l'IMA de respectar la grafia del mineral tal com va ésser escrit pel definidor, cosa que dificulta l'homogeneïtzació de la terminologia mineralògica. En aquest recull, malgrat tot, s'ha optat per respectar el criteri general, de manera que s'han mantingut les vacil·lacions en les formes prefixades: *aluminobarroisita*, *alumohidrocalcita*, *arsendescloizita*, *arseniosiderita*, *arsenobismita*, *manganbabingtonita*, *manganocromita*, etc.

Els termes anglesos formats per dos noms en què el primer actua com a forma prefixada tot i presentar la forma completa (*manganese-hörnseite*, *calcium-gadolinite*, *barium-heulandite*, *sodium phlogopite*, *chrome-antigorite*, etc.), s'han adaptat al català amb la forma prefixada corresponent (*manganeshörnseite*, *calcilogadolinita*, *barioheulandita*, *sodioflogopita*, *romoantigorita*, etc.).

Els sufixos

Les normes per a la utilització de sufixos han estat també establertes per l'IMA (vegeu Hey i Gottardi, 1980). Un cas de nomenclatura sufixada que ha canviat substancialment en els darrers anys és la dels politips i politipoides. Un politip és cadascuna de les diferents modificacions estructurals que presenten les substàncies amb una estructura amb empilament de capes, en què cada diferència estructural correspon a un petit canvi en la seqüència d'empilament de les capes (Guinier *et al.*, 1984). Malgrat aquestes variacions estructurals, l'IMA no accepta que cada politip sigui considerat una espècie mineral diferent (Nickel i Grice, 1988). Les normes d'estandardització per a la nomenclatura dels sufixos en el cas dels politips i politipoides han estat definides per l'IMA (vegeu Nickel, 1993) i són les adoptades en aquest recull.

En el cas dels minerals amb elements de les terres rares, ens trobem amb una àmplia varietat de composicions possibles. És per això que l'IMA subscriu la proposta de Levinson (1966) per racionalitzar-ne la nomenclatura. En aquest cas es considera que aquests minerals formen part de sèries isomòrfiques els termes extrems de les quals es defineixen segons l'element de les terres rares (o dels elements afins com Sc i Y) que hi predomina. Cadascun d'aquests termes extrems es designa amb el nom del mineral separat, amb un guionet, del símbol químic de l'element de les terres rares que predomina (expressat entre parèntesis). Per exemple, *al·lanita-(Ce)*, *al·lanita-(Y)*.

Adjectius modificatius

Cal recordar que la nomenclatura antiga dels minerals es basava en bona part en alguna de les propietats físiques que presentava cada mineral, les quals servien de base per a la identificació per part dels minaires. Aquests termes populars, alguns d'arrel molt antiga, foren recollits inicialment en la terminologia científica i per aquesta raó molts d'aquests termes s'han preservat fins avui dia. Així, amb el mot *pirita* es definia una àmplia varietat de minerals de lluisor metàl·lica i de tonalitats daurades. Amb un adjectiu hom modificava aquest terme afegint-hi una informació sobre alguna altra propietat física (com *pirita groga*, equivalent de l'actual *calcopirita*),

o sobre la composició (com *pirita de ferro*, *pirita de coure*, *pirita de níquel*, etc.). Altres exemples d'aitals noms populars són els *alums*, els *espats* i els *vidriols*. El terme *mica* fins i tot va ésser usat inicialment per a descriure minerals de forma tabular, de bona exfoliació i d'una lluisor nacrada. És per això que els fosfats d'uranil, com l'autunita o la torbernita eren anomenades *miques d'urani*, malgrat no ésser silicats.

D'una manera similar, en la nomenclatura mineralògica moderna és important de distingir el nom propi dels adjectius modificatius que poden acompanyar-lo. El nom del mineral vol donar, en primer lloc, una informació sobre la composició química teòrica, p.ex.:

nom del mineral	nom de l'espècie química
manganotantalita	òxid de manganès i de tàntal

Tanmateix, les composicions dels minerals sempre s'aparten de les composicions pures i aquestes variacions composicionals poden tenir una gran significació mineralògica. Per consegüent, es va veure la necessitat d'introduir uns adjectius modificatius del nom perquè donin la informació d'aquesta variació. Un adjectiu modificatiu no és considerat com a part del nom i normalment s'utilitza per expressar una variació composicional respecte a la fórmula ideal pura. Així, tindrem una *manganotantalita ferrosa*, on el nom propi és *manganotantalita*, i *ferrosa* és l'adjectiu modificatiu que indica que a la manganotantalita hi ha una certa quantitat de ferro en substitució isomòrfica del manganès. Cal descartar la forma alternativa de denominar el mineral anterior *ferromanganotantalita*.

Ateses aquestes possibles variacions de composició química que es poden produir en les sèries isomòrfiques, l'IMA va establir una sèrie de regles per denominar els termes intermediaris (Nickel, 1992). Com a exemple, la regla del 50 %, que diu que, en una sèrie composta per dos termes extrems, un mineral de composició intermediària es denomina amb el nom del terme que predomina a la seva exposició. Aquestes regles, però, tenen també excepcions.

L'IMA també recomana de donar la informació sobre l'estat de valència mitjançant els sufixos *-ic* (*-ica*) i *-ós* (*-osa*), corresponents a l'anglès (*-ian*) i (*-oan*) respectivament.

Les terminacions dels noms de minerals

Cal donar preferència als noms acabats en *-ita* i no en *-ina* (sufix més propi dels productes químics i farmacèutics), com aconsella l'IMA. No podem deixar de recomanar la consulta del *System of Mineralogy* de J. D. Dana, el qual, a la primera edició de 1885 (*Introduction*, pàg. XXIX-XXXIV), ja feia aquestes recomanacions. Així, els minerals quasi sempre duen el sufix *-ita*, forma reduïda procedent del grec *lithos* ('pedra').

Aquesta norma, però, no es pot aplicar d'una manera sistemàtica a tots els noms, perquè hi ha casos on cal mantenir-ne la grafia antiga per raons consuetudinàries d'ús, o per tal d'evitar una homonímia mineralògica o petrogràfica. Així, per exemple, l'IMA estableix que ha d'ésser respectada la grafia d'alguns noms de minerals que tenen la mateixa arrel i només es diferencien pel sufix: *calamina* i *calamita*; *berthierina* i *berthierita*.

Hi ha, també, excepcions causades per la convergència amb la nomenclatura de roques amb els mateixos sufixos *-ita* o *-ina*, que poden donar lloc a confusions. Posem per exemple tres casos especials: *silexita*, *silvita* i *dolomita*. El primer, *silexita*, és emprat sense variació en petrologia i mineralogia; la *silvita* (escrit també *silvina*, o *sylvina*) és un mineral, i la *silvinita* és una roca; finalment, *dolomita* és un mineral, i *dolomia* és una roca, distinció aquesta darrera que es fa en català, castellà i francès, però que no es fa en anglès (en què tots dos conceptes s'expressen mitjançant el terme *dolomite*).

Cal remarcar que hi ha minerals que no porten cap d'aquestes terminacions, com els acabats en *-osa* i en *-asa* (*argirosa, idocrasa, policrasa, melinosa*); i n'hi ha d'altres que no duen cap sufix, i que en general són minerals molt corrents i coneguts de molt antic, com *quars, talc, mica, amiant, feldspat, orpiment, natró*, etc.

Hi ha hagut vacil·lacions en l'ús de la terminació *-clasi* (del grec *klásis*, 'acció de trencar') per part d'alguns autors de casa nostra que han proposat de substituir-la per *-clasa*. Aquesta solució és deguda, una vegada més, a la influència del castellà, pres equivocadament com llengua normativa. Cal tenir ben present, però, que hi ha uns quants minerals petrogràfics essencials que posseeixen tradicionalment aquesta terminació: *anortòclasi, ortòclasi, oligòclasi, plagiòclasi* (en castellà, *anortoclasa, ortoclasa, oligoclasa, plagioclasa*), la grafia dels quals ja fa molt de temps que va quedar fixada (GEC, 1969-1980, Inglès et al. 1977) i de la qual s'ha fet ús en innumbrables publicacions. Semblantment, cal escriure amb el mateix sufix i accent els noms dels minerals amb la mateixa forma sufixada, com *clinòclasi, isòclasi, periclasi, rombòclasi*. Val a dir que *ortòclasi* i *anortòclasi* tenen les formes tradicionals abreujades *ortosa* i *anortosa*, paral·leles a les franceses.

La incorporació de nous termes a aquest llistat s'ha tancat a 30 d'abril de 1999.

AGRAÏMENTS

Volem agrair al Servei de Llengua Catalana, i molt especialment a Conxa Planas, l'assessorament metodològic i lingüístic que ha rebut aquesta obra, i també la cura que ha tingut de l'edició. També volem agrair a Helena Vidal i Jaume Palau l'adaptació dels termes derivats del rus i altres llengües eslaves escrites en alfabet ciríl·lic; a Victòria Alsina i a Pere Montalat, per les consultes d'alguns termes derivats del grec i del llatí; a Antoni Callén, pel desenvolupament de les eines informàtiques necessàries per dur a terme aquest projecte; a Àngels Pallàs, per les tasques de suport terminològic que ha dut a terme; i a Cèlia Riba per la lectura crítica del document i les innumbrables consultes puntuals que li hem fet. Finalment volem agrair a Teresa Cabré la revisió de la introducció d'aquest recull i els seus bons consells, i a Enric Casassas i Salvador Alegret, els consells sobre els termes mineralògics amb formants químics.